

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

ALAPITOTTA: JÓZAN MIKLÓS

Erdély fejedelme

1540 július 7-én Budán, a királyi várban Szapolyai János magyar király és felesége, Izabella lengyel királyi hercegnő házasságát Isten egy fiúgyermekkel áldotta meg, aki a keresztségben apja és anyai nagyapja, Zsigmond lengyel király után a János Zsigmond nevet kapta. Élete arra az időre esett, amikor Isten ismét sok megpróbáltatást adott a magyarságnak. Az országot darabokra szaggatják s a fiatal János Zsigmond, a magyarok utolsó választott királya a keleti végeken megalakult, önálló Erdély első fejedelme.

Uralkodása idején ez a magasműveltségű fiatalember élénk érdeklődést tanúsít országa dolgai iránt. A szellemi élet megnyilatkozásai, a lélek vajudó kérdései sem kerülnek el fogékony lelkét. Résztvesz a vallási vitatkozásokban, melyek elősegítették az eszmék tisztulását s a reformáció gondolatának hordozói. A reformáció korának fejlődési fokozatait ő is bejárja, hogy lelke végezetül is udvari papja, Dávid Ferenc tanításában, a reformáció tiszta megnyilatkozásában: az unitarizmusban találjon megnyugvást.

Egyházának hű fia volt János Zsigmond. Eszményeihez ragaszkodik, s nevéhez fűződik az emlékezetes tordai országgyűlés határozata, mely 1568-ban a vallásszabadságot törvénybe iktatja. Halála előtt pár hónappal, 1571-ben, a marosvásárhelyi országgyűlésen egyháza, az unitárius egyház is helyet kap az ország bevett religiói sorában.

Ragaszkodását egyháza iránt nem a fejedelmi kegy szokásos megnyilatkozásaiban, föld vagy pénz adományozásában mutatta meg, hanem olyan adományokkal, melyek mindenekfölött a szellem és a lélek útjainak munkásai. Kolozsváron iskolát, Gyulafehérváron nyomdát adományoz egyházának. Az iskolában a fiatalok nemzedéke, a nyomdában megjelent könyvek pedig a szellemi élet síkjain hirdetik az unitarizmus magasztos eszményét.

Egyháza és Erdély magyarsága hű maradt János Zsigmond szellemi örökségéhez. Eszményei felekezeti különbség nélkül értékesek és

hatásuk maradandó. Amikor a trianoni veszedelem reánk zúdult, s Erdély magyar népe idegen uralom elnyomása alatt szenvedett, mely a föld elvétele mellett az iskolát és a lélek megnyilatkozásait is üldözőbe vette, a magyarság népi élete ismét visszaszorult egyháza keretei közé. S ha el is vették az új uralom birtokosai az iskolákat fenntartó adományokat és alapítványokat, a székely nép hite és szeretete megtartotta az iskolákat, közülök legalább is annyit, amennyi elég volt arra, hogy a nép magyar maradjon. A megmaradt iskola magyar nyelven tanította János Zsigmond népének fiait, a magyar könyv és a magyar betű pedig nevelt és tanított úgy, ahogy lehetett.

Erdély felett újra ítéletet készül mondani az örökkévaló egy igaz Isten. Népét kemény csapással tette próbára, amikor több, mint húsz esztendőn keresztül az elnyomó román uralom alatt szenvedette. A nép, az erdélyi fejedelmek fiai és leányai hűségesen állták a vihart, a fellegek már oszlóban vannak s hisszük, hogy mielőbb feljön ismét az égre az igazság fénylő napja. Erdély magyarjai a nagy csatából tisztán és mocsoktalanul éppen azokat az értékeket hozzák vissza, melyekkel János Zsigmond előrelátása őket az unitárius egyházban is megajándékozta.

Születése négyszázados évfordulóján kegyelettel idézzük János Zsigmond emlékezetét s ünnepegni — hisszük, hogy mielőbb — majd akkor ünnepeink, amikor ismét boldog és szabad lesz Erdély népe. Adja Isten, hogy hitünk mielőbb valóra váljon.

FERENCZ JÓZSEF.

HŐSÖK, EMBEREK

Kis Mózes 1863—1940.

Június hó 14-én kísértük utolsó földi útjára, a pestszenterzsébeti temetőben, szeretteinek, tisztelőinek impozáns részvételével. Az egykor délceg, de az utolsó évek szenvedéseiben kifáradt test megpihent. A nemes lélek megtért az Egyedülvaló Atyához, ahol — hitünk szerint — nem lesz számadása nehéz, mert a talentumokat, melyeket kapott, többszörösen adhatta vissza az egy igaz Istennek.

Papi családból indult. Édesapja Kis Mózes — ősi székely primipilláris (lófő) a sepsi-szentkirályi ágából — pipei unitárius pap, édesanyja Arkossy Róza, Arkossy Mihály bözödi unitárius pap leánya volt. Innen hozta székely faja iránti rajongó szeretetét és egyháza iránti hűségét, meleg érzését.

A középiskola négy osztályát és a tanítóképzőt Székely-Keresztúron végezte (1882): kitűnő eredménnyel. Életpályáját a segesvári ktr. Tan-

felügyelőségénél kezdte, ahonnan 1 év múlva Somogyon (N.-Küküllő vm.) községbe, az akkor újonnan felállított áll. népiskolához helyezték. Itt nősült, vette feleségül Horváth Sándor földbirtokos Ilona leányát, akivel 52 évig a legharmónikusabb, bensőséges családi életet éltek. Somogyonból Nagy-Teremibe, majd Segesvárra helyezték át. 1891-ben a kőhalmi áll. isk. igazgatója. Három év múlva Fiuméba helyezik át, ahol a magyar nyelv és állameszmének hű őre és terjesztője. A magyar tisztviselői kar szervezésének fáradhatatlan vezető munkása. A fiumei magyar Daloskörnek tervleges tagja és valóságos zászlóvivője, délceg zászlótartója. 1898-ban a pestszenterzsébeti áll. iskola első igazgatója. Eddigi munkája mind úttörés és itt is építéssel bízzák meg. Nagy szervező erővel fog hozzá: vásárolják meg egymás után a telkeket és épül fel az első áll. népiskola és óvoda. Az elemi tanügy alapozásánál nem áll meg; iparostanonciskolát szervez, tekintélyre emeli, évtizedeken át ennek is igazgatója. Nincs Pestszenterzsébet közéletének egy helye, hol önzetlen fáradhatatlan munkáját ne emlegetnék. Az országos tanítói egyesületeknél: Orsz. Tanító Kör, Állami Tanítók Orsz. Egyesülete, Eötvös Alap, Kalász stb. mindenikében mint nagy munkát vállaló, vezető tag dolgozott. Unitárius egyházi életünknek hithűséggel kitartó, lelkes munkása: presbytere, a pestszenterzsébeti unitárius körzetünknek — ma még pótolhatatlan — fáradságot nem ismerő vezetője, éltetője, szociális gondozója volt. Boldog családi életüket nem áldotta meg az Isten gyermekkel; talán azért, hogy e gondosságát testvérei nagyszámú gyermekeinek elhelyezésével, élethez juttatásával annál teljesebben munkálhassa. A rokoni szeretetnek igazi atyai kifejezője, a nélkülözésekben szenvedőknek legmegértőbb segítőtje volt. Jót tenni, segíteni, ez volt életeleme. Nyugodj csendesen! Isten veled Testvér!

Péterfy Gyula.

ISTEN ELŐTT

Útravaló.

Szünnidőre távozó unitáriusok számára készült ez a kis gyűjtemény. Kevés az unitárius templom; aki tehát híveink közül kimozdul otthonából, számítania kell a valószínűséggel, hogy saját hitelfogásának megfelelő templomra nem talál, amíg csak haza nem tér. Azért adtuk ennek a gyűjteménynek az „Útravaló“ nevet: vigyék magukkal híveink utazásukra, nyaralásukra, s olvasgassák, használják lelki épülésükre.

E gyűjteményt főképp azok használhatják sikerrel, akik nem felejtik otthon Bibliájukat. Gondolnunk kellett azonban azokra is, akiknek nem áll majd rendelkezésre Biblia e gyűjtemény használatakor. Ezért néhány fontosabb bibliai helyet szóról szóra kiírtunk. A feledékenyek tehát, vagy

akiknek nem telik még egy Biblia megvételére sem, — szintén haszonnal forgathatják e gyűjteményt. Aki azonban magával viheti Bibliáját, feltétlenül tegye meg, mert az elmélkedés egyes állomásai, csak akkor válnak a megérkezés, megpihenés és felüdülés forrásaivá, ha a szóról szóra ki nem írt, de a szokásos rövidítésekkel jelzett bibliai helyeket mind felkeressük és elolvassuk. Jelen gyűjtemény abban a tudatban készült, hogy az unitárius hitvallás egyes tételeinek bibliai alapja egy másik gyűjteményben (Józan Miklós: Mit hisznek az unitáriusok.) híveink rendelkezésére áll. Itt hát nem foglalkozunk hitvallási kérdésekkel, ehelyett a lélek életére nézve annyira fontos, építő keresztény világnézet s a vallásos és erkölesi fejlődés alapjaihoz vezető utat szeretnénk járhatóvá tenni.

Különösen nagy figyelemmel állítottam össze a hittan-órájukat nélkülöző ifjaink és gyermekeink útravalóját. A felnőttek nyugodtan követhetik a gyűjteményt elejétől végig, hiszen még ha olyan helyekre bukkannának is, amelyek csak gyermekeknek szólnak, akkor is haszonnal elmélkedhetnek rajta: „Ha csak olyanokká nem lesztek, mint a kis gyermekek, semmiképpen be nem mehettek az Isten országába.”

1. Emlékezz: Isten *mindenütt* velünk van.

„Hová menjek a te lelked elől és a te orzád elől hová fussak? Ha a mennybe hágnak fel, ott vagy; ha a Seolba vetek ágyat, ott is jelen vagy. Ha a hajnal szárnyaira kelnék és a tenger túlsó szélére szállanék, ott is a te kezéd vezérelne engem.” Zsolt. CXXXIX. 7—9. Olvasd el még: Csel. XVII. 28. Rom. V. 8. Mert: „Az Isten lélek és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.” Jn. IV. 24.

2. Isten elvárja, hogy keressük az ő útait — templomon kívül is.

„Eljő az óra, mikor sem nem ezen a hegyen, sem nem Jeruzsálemben imádjátok az Atyát . . . mikor az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is ilyeneket keres az ő imádóit.” Jn. IV. 21—23. Olv. még: Zsolt. CIII. 13. Préd. XIII. 3.

3. Mit vár tőlünk az Isten?

„Megjelentette néked, óh ember, mi legyen a jó és mit kíván az Ur te tőled! Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot és hogy alázatosan járd a te Isteneddel.” Mik. VI. 8. Olv. még: Zsolt. C. Ézs. VI. 8. Jak. I. 25—27.

4. Az unitarizmust éppen az igazság keresése különbözteti meg a többi keresztény felekezettől.

„Mindent megpróbáljatok; ami jó, azt megtartjátok.” I. Thess. V. 21. Olv. még: Péld. II. 19. Péld. IV. 18. Zsolt. I. Jn. VIII. 32. Mert: „Én (Jézus) azért születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról. Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra.” Jn. XVIII. 37.

5. Az alázatosság Isten előtt — az élet törvénye.

„Aki magát felmagasztalja, megaláztatik, aki pedig magát megalázza, felmagasztaltatik.” Mt. XXIII. 12. Olv. még: Zsolt. XXII. 3—4. Jak. IV. 10.

6. Ki a keresztény?

„Ha ti megmaradtok az én beszédemben (mondotta Jézus), bizonyosan az én tanítványaim vagytok.” Jn. VIII. 31. Olv. még: Jn. VIII. 32. Jn. X. 27. Jak. I. 19—27.

7. Ne csak szájjal légy keresztény.

„Nem mindenki, aki ezt mondja: Uram, Uram, megyen be a mennyek országába, hanem, aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát.” Mt. VII. 21. Olv. még: II. Tim. I. 8—9. Mt. VII. 17—19. V. 16. X. 32—33.

8. Légy hálás, hogy unitárius lehetsz.

„Boldog szemek, amelyek látják azokat, amelyeket ti láttok. Mert mondom néktek, hogy sok próféta és király kívánta látni, amiket ti láttok, de nem látták, és hallani, amiket hallotok, de nem hallották.” Lk. X. 23—24. A letűnt századok alatt tényleg hány próféta és király, tudós és hívő kívánta a lelkiismereti szabadság és az egy Isten imádatának eljövését! Hányan haltak vértanú halált is érte! Te pedig ma fáradság és áldozat nélkül tagja lehetsz annak az unitárius egyháznak, mely ezeket készen nyújtja az őt követőknek.

9. Életünk célja a tökéletesedés.

„Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.” Mt. V. 48. Olv. még: Zsolt. XXXVII. 37. Péld. I. 10.

10. Ha Jézust követjük, életünk célját megvalósíthatjuk.

„Valakik pedig befogadják őt (Jézust), hatalmat ada azoknak, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, akik az ő nevében hisznek.” Jn. I. 12. Jn. III. 15. XVII. 3. Eféz. V. 8—9.

11. Jézus követéséért áldozatokat is kell hozni.

„Ha valaki jöni akar én utánam, vegye fel az ő keresztjét és úgy kövessen engem.” Mt. XVI. 24. Olv. még: Mt. XVI. 25—26, X. 34—37. Zsolt. CXXVI.

II.

12. A szabadságot, szünidőt élvezd.

„Mindennek rendelt ideje van, és ideje van az ég alatt minden akaratnak” stb. Préd. III. 1—8. Péld. XV. 13. Filipp. IV. 4—5.

13. De, ha teheted, látogasd az unitárius istentiszteleteket.

„Örvendezek, mikor mondják nékem: Menjünk az Ur házába.” Zsolt. CXXII. 1.

14. S legfőképpen: ne feledkezz meg lelked templomának építéséről.

„Avagy nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a bennetek lakozó Szent Léleknek temploma, amelyet Istentől nyertetek; és nem a magatokéi vagytok? Mert áron vétettetek meg; dicsőítsétek

azért az Istent a ti testetekben és lelketekben, amelyek Istenéi." I. Kor. VI. 19—20.

15. Vigyázz gondolataidra.

„Ki amit gondol az ő szívében, olyan az.” Péld. XXIII. 7. (Uj ford.) Olv. még: Péld. XV. 11.

16. Tartsd meg Isten törvényeit.

„Mert szövétnek a parancsolat, és a tudomány világosság, és életnek útja a feddések.” Péld. VI. 23.

17. A törvény lelke a szeretet.

„Annakokáért a törvény betöltése a szeretet.” Róm. XIII. 10. Olv. még: Jn. XV. 12—13. I. Jn. III. 1. I. Kor. XIII. Péld. IV. 23.

18. Légy becsületes.

„Kivánatosabb a jó hírnév a nagy gazdagságnál.” Péld. XII. 1.

19. Szerezz barátokat és tartsd meg őket.

„Minden időben szeret, aki igaz barát, és testvérül születik a nyomorúság idejére.” Péld. XVII. 17.

20. Fegyelmezd magadat.

„Mint a megromlott és kerítés nélküli város, olyan a férfi, akinek nincsen birodalma az ő lelkén.” Péld. XXV. 28.

21. Légy szorgalmas.

„Eredj a hangyához, te rest, nézd meg az ő útait és légy bölcs.” Péld. VI. 6.

22. Légy őszinte.

„Mert ne vélje az ilyen ember, hogy kaphat az Úrtól, a kétszínű, a minden útjában állhatatlan ember.” Jak. I. 7—8.

23. Bízzál Istenben.

„Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, bizzatok Istenben és bizzatok énbennem (Jézusban).” Jn. XIV. 1. Olv. még: Jak. I. 1—8.

24. Ne aggódj a gonoszság győzelme miatt.

„A mi pillanatnyi könnyű szenvedésünk igen-igen nagy örök dicsőséget szerez nekünk.” II. Kor. IV. 17. Olv. még: Zsolt. XXXVII.

25. Meríts erőt Jézus példájából.

„Ne féljetez azoktól, akik a testet ölig meg, a lelket pedig meg nem ölhetik.” Mt. X. 28. Olv. még: Filipp. II. 1—14.

26. Hallgass szüleid tanácsára.

„Hallgass fiam a te atyádnak erkölcsi tanítását és a te anyádnak oktatását el ne hagyd.” Péld. I. 8. Olv. még: Péld. IV. 1, 5—6.

27. Kerüld a rossz társaságot.

„Gyűlölöm a rosszak társaságát és a gonoszokkal együtt nem ülök.” Zsolt. XXVI. 5.

28. Légy kitartó a jóban.

„Nem tudjátok-e, hogy akik versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de egy veszi el a jutalmat? Ugy fussatok, hogy elvegyétek.” I. Kor. IX. 24. Olv. még: Mt. X. 22.

29. Légy mértékletes.

„A bor esúfoló, a részegítő ital háborgó és valaki abba beletéved, nem bölcs.” Péld. XX. 1. Olv. még: Péld. XXIII. 20.

30. Ne légy gögös.

„A megromlás előtt kevélység jár.” Péld. XII.

18. Olv. még: Lk. XIV. 7—11.

31. Ne légy haragos.

„Jobb a hosszútűrő az erősnél és aki uralkodik a maga indulatján, annál, aki várost vesz be.” Péld. XVI. 32. Olv. még: Zsolt. XXXVII. 8.

32. Ha szomorú vagy, olvasd ezeket:

Zsolt. XVIII. 28. és CXXX. Péld. XX. 27. Mt. XI. 28—30.

33. Ha gondod van:

Mt. VI. 19—34.

34. Ha veszélyben vagy:

Zsolt. LXXXI.

35. Ha kétségek gyötörnek:

Jn. VII. 17.

36. Ha magányos vagy és félsz:

Zsolt. XXIII.

37. Amikor hazulról távozol:

Zsolt. CXXI.

38. Ha tartalmasabb életet kívánsz:

Jn. XV.

Végül pedig, e gyűjtemény üzenete hozzád:

Gen. XXXI. 49. Filipp. IV. 1—13.

Térjetez haza egészségben, Isten áldásával!

A bibliai helyek rövidítései minden Biblia tartalomjegyzékében fellelhetők.

Szent-Iványi Sándor.

ESZMÉK VILÁGA

A német protestantizmus megújodása.

Az 1914—18. években lezajlott világháború után a kereszténység új megújodást élt át. A római katolicizmus ügyes politikai szereplésével az egyházi élet területén is új fejlődést ért el. A görög-keleti egyházak népi és nemzeti egyházakká átalakulva a protestantizmus megtermékenyítő erejének befolyása alatt önálló egyházaikat építették ki. A protestantizmus kebelében az ökuménikus mozgalmak jelentették a haladást, melyek igazi értéke nem a dogmatizálásban, hanem a közös nevező kihangsúlyozásában található meg.

A világháború után a német protestantizmus a weimari Németország politikai keretei között nem találta meg önmagát. Fejlődésének az útját megakadályozta külső kereteiben az állam, mely a szociáldemokrácia és a politikai liberálizmus útjain ellenségesen áll szembe az egyházzal, melynek következménye a hívek nagy tömegének az egyháztól való mesterséges eltávolítása és a felekezeten kívüliekké lettek jelentős tömegei. Azok, akik az egyházban maradtak, végigélték azt a teológiai forradalmat melynek vezetője, Barth Károly, szerencsétlen irányba terelte az egész német protestantizmus utolsó húsz esztendejét s hit és benső egyháziasság helyett az egyház életének köz-

pontjába mesterséges, szörszálhasogató teológiai vitákat dobtak.

A német nép élete hasonló lelki megrázkódtatáson ment keresztül. A kényszerbékék nyomasztó hatását a barthi teológiai pesszimizmus sem tudja enyhíteni és megújhódás, új élet felé vezetni. A harmincas években az egyre nagyobb lendületet nyert nemzetiszocialista mozgalom a maga világszemléletének erejével tért nyer a protestantizmusban is. A krízis teológiájával szembefordul egy új mozgalom, mely a nemzetiszocialista eszmény örök optimizmusát állítja oda követendő példaul. Amikor 1933-ban Hitler Adolf kancellárrá történt kinevezésével a nemzetiszocialista gondolat állameszménnyé válik, az új mozgalom egyházpolitikai célkitűzéseket is nyer s azok elérésére harcra is indul.

Azt a vallási megújhódást, melyet a német protestantizmus életében ma észlelhetünk, a „német keresztények” mozgalma indította meg.

Grundmann Walter e mozgalom egyik vezető szelleme a német keresztények teológiai elgondolásait: *Totale Kirche im totalen Staat* c. munkájában így foglalja össze: „A vallás nem más, mint a kereső ember kérdése a végső dolgok iránt, mely, mint ilyen, a néplélekből fakad s így fajok szerint különböző lesz. Erre a kérdésre feleletet a keresztény ember számára Jézus Krisztus ad az evangéliumban, mely népek fölötti kijelentést tartalmaz, azonban minden nép számára. Ez az egységes kijelentés azután ismét a néplélek különböző adottságai szerint más-más visszhangra talál, tehát a népek fölötti kijelentés az alaptartalom egysége mellett különböző színezetű lesz” Tögel Hermann: *Völkische Ausprägungen des Christentums* c. munkája nyomán Grundmann tételei igazolására a következő nagy keresztény férfiakat állítja egymás mellé: a görög Origénes, a római Ambrozius, az északafrikai Augusztinus, az olasz Franciszkusz, a spanyol Ignaciusz, a francia Kálvin, az angol Cromwell, a dán Kierkegaard, a svéd Söderblom, a norvég Hans Hauge, a cseh Koménius, az orosz Tolsztoj, az amerikai Gregory, az indus Sundar Singh, a japán Kagawa és a német Luther. Szembeötlő ezeknél az általuk képviselt kereszténység különböző jellege, melynek okát a szerző a bennük lakozó néplélek különböző megnyilatkozásának tulajdonítja. A fentiek mellé bátran odaállíthatjuk Dávid Ferencet, a magyar néplélek igazi képviselőjét, akinek szellemi hatása csak most van megnyilatkozóban, aki a magyar lelkiségnek megfelelő keresztény vallásosság új színével: az unitárizmussal gazdagította a világot.

A német protestantizmus megújhódását két síkon követhetjük figyelemmel: egyház-

szervezeti és dogmatikai utakon. E fejtegetés első részében az egyházszerkezeti átalakulást kísérjük végig, második felében pedig a dogmatikai változásokat vesszük vizsgálat alá. Megemlítjük, hogy e kérdésnek magyar nyelven csak két összefoglaló tanulmányát ismerjük. Az egyik Raffay Sándor evangélikus püspök: *Vallási mozgalmak Németországban* c. dolgozata, mely a kérdést csak 1934 elejéig kíséri figyelemmel, a másik egy fiatal protestáns jogász, dr. Trócsányi László: *A német protestantizmus a harmadik birodalomban* c. tanulmánya. Adatgyűjteményeiket e kritikai ismeretetés során is felhasználjuk. Trócsányi igen értékes tanulmányát, annak dacára, hogy konzervatív következtetései nem mindenben értünk egyet, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Nagy kár, hogy az orthodox protestáns sajtó ezt a derék tanulmányt pár semmitmondó sorral temette el a nyilvánosság elől.

Lapunk következő számában a német protestantizmus megújhódását egyházszerkezeti, azután pedig dogmatikai utakon követjük figyelemmel.

Ferencz József.

KÖNYVEK

A keresztény imádkozás. Clarke—Szent-Iványi — teológiai és lélektani tanulmány.

A fenti cím alatt új és igen érdekes munka hagyta el a sajtót. A mű első része Clarke F. Jakab 1845-ben megjelent könyvének magyar fordítása, második része (függelék) Szent-Iványi Sándor lélektani tanulmánya.

Clarke írása tipikus kifejezője a XIX. századbeli szabadelvű teológiai gondolkodásnak. Ennek az irányzatnak legfőbb célja volt harmóniát teremteni a hit-s az ész között. Clarke ezt a feladatot nagyszerűen oldotta meg. Talán nincs egyetlen korabeli és későbbi szerző, akinek hasonló tárgyú munkájában annyira domináló elem lenne a hit, mint ebben a műben. Egész könyvén átizzik az élő hit forrósága és mint a felkelő nap, úgy sugárzik fölötte a tiszta értelem fénye. Valóban örökértékű klasszikus munka.

Bevezetőjében a szerző az imádkozás fontosságát tárgyalja. Rámutat arra, hogy a kereszténység két nagy elven épül fel: *a felelőségen és a függőségen*. Ennek a két elvnek egymásra való hatása és visszahatása által fejlődik ki a lélekben a vallásos élet.

Ezután sorra veszi a tudományos gondolkodásnak azokat az ellenvetéseit, amelyeknek az a tendenciájuk, hogy az imádkozást aláértékeljék. „A tudomány és az erkölestan Istent inkább törvénytnek, mint szeretetnek látja, s ezáltal gyöngíti az

imádkozás szellemé. Érdekesen mutatja be azt a fokozatot, amely az áhitatot illetően a különböző felekezetek között fennáll. Szerinte minél jobban kihangsúlyozódik valamely felekezetnél az erkölcsi alap, annál kevesebb ott az áhitat. Az igazi vallásosság lényege az imádkozás. „Az imádkozás lényegében véve Isten felé való fordulás azzal a meggyőződéssel, hogy mélyszükség tántog bennünk és annak a megérzésével, hogy ez a tántogó szükség betölthető és eltüntethető.” A keresztény imádkozás azonban távol áll a megszokott gyakorlattól. Az imának elsősorban őszintének kell lenni, másodsor hittel kell imádkozni és harmadsor Jézus szellemében kell ezt tenni. Ez azonban nem oly egyszerű, mint ahogy leírjuk vagy kimondjuk. Hogy mennyire így van, mutatja az a szomorú tény, hogy a keresztény tömegeknek igen jelentős része nem tud így imádkozni. Nem, mert az őszinteség helyébe rendszerint önzés lép, a hit a legtöbb embernél megmérhetetlenül kicsiny és főleg azért nem, mert a kereszténynek anyakönyvelt emberek sohasem gondolnak arra, hogy Jézus szellemét valóban megismerjék és vállalják. Keserűen igaz van a szerzőnek, amikor azt mondja, hogy Jézus megjelenése óta 2000 év telt el, a világ tovább haladt, de az emberiség Jézusig még mindig nem ért el.

A keresztény élet csak akkor méltó a nevére, ha Jézus szellemét tükrözi vissza. De ehhez az szükséges, hogy Jézus tanításait helyesnek és igaznak ismerjük fel. Ha ezt elértük, önként következik az iránta érzett érdeklődés és bizalom, s végül a jézusi gondolatkörben élve, lassan felismerjük életünk egyetlen helyes célját: Jézus szellemében munkálkodni és építeni Isten országát. Így válik a valóban keresztény ember élete egyszerűen Isten előtt való járássá.

Clarke így ír erről: „Mindezekből világosan látjuk, hogy a Jézussal és az Istennel való közösség a legfontosabb szükség, úgy a magán, mint a nyilvános kereszténység számára. Éppen ezért hiányzik az életünkből az erő, a szépség, a béke és a meggyőződés, mert benső életünk nincs közvetlen kapcsolatban Jézuson át az Istennel. Gyöngék és habozók vagyunk, mert csak véleményeink vannak, meggyőződésünk nincs. *Ahelyett, hogy megismertük volna Istent és Jézust, csak hittételeket állítottunk fel róluk.*”

Keresztényhez illően pedig másképp nem lehet imádkozni, mint Jézus szeretetével és szellemében. Csak ebben és így van adva a meghallgattatás lehetősége is.

Az igazi imádság elvégzéséhez elő kell készülni. Csak általánosságban utalunk arra, hogy az imádkozáshoz való előkészületnél összhangba kell hozni az értelmet a szívvel, az akaratot az erkölccsel. És legfőképpen fel kell fokozni hitünket. Itt újból egy akadállyal találjuk magunkat szemben. Mert „a legtöbb embernél a hit csak azt jelenti, amit szeretnének hinni, vagy illőnek tartanak hinni. Nem gyöke-

rezik élményekben, nem ered megpróbáltatások, elmélyülések és útkeresések forrásaiból. Tulajdonképpen nem is hisznek, csak úgy tesznek, mint ha hinnének.”

Az igazi imádkozás eredménye a Szentlélek adománya. A régi keresztény életnek elengedhetetlen feltétele volt a Szentlélek. A mai kereszténység esődjé éppen abban van, hogy Jézusra vonatkozó véleményeken rágódnak, s közben megfélekednek az Istentől származó belső erőről, amely kifelé szeretetté, cselekedetté, egyszóval életté válik.

Ezekután feltehetjük a kérdést, hogy vajjon a mai keresztény ember tud-e úgy imádkozni, hogy Jézussal komoly közösséget vállaljon, hogy ez az imádkozás méltó legyen az Isten nagyságához s hogy arra az áment maga az Isten mondja rá Szentlelke kitüntetésével? Erre a nem keresztény ember gúnyos mosollyal, az ébredező keresztény pedig zokogásba esukló bűnbánattal felelhet csupán.

Legfőbb ideje volna már, hogy a keresztény tömegek felhagyjanak az eddigi öncsalással, s megpróbáljanak igazán imádkozni. Mert a lélek nem ismer középútat: vagy megismerjük Jézus szelleme által Istent és megfogódzunk benne, vagy elfordulunk tőle. Eddig a legtöbben az utóbbit cselekedtük, csak hamis ájtatossággal az ellenkezőjét próbáltuk elhíttetni önmagunkkal is, a világgal is. Ahhoz pedig, hogy felemelkedjünk és igazi keresztényekké legyünk, szükséges tudnunk azt, hogy az ember nemesak testből és lélekből áll, hanem a lelket éltető isteni szellemből is.

Erről a lelki magaslatról nézve az egyetemes keresztény egyházat, bátran kijelenthetjük, hogyha a keresztény emberek megtanulnak igazán Jézussal imádkozni, akkor a felekezeti korlátok nem lesznek akadályai az Isten országa építésének.

A könyv második részében Szent-Iványi Sándor nagy tudományos felkészültséggel ismerteti a mai lélektan vélekedését az imádkozásról. Különösen érdekes a lélektan neves művelőinek egybehangzóan kedvező véleménye az imádság gyógyító hatásáról. Foglalkozik a tudatalatti szerepével, az autoszugesztio kérdésével s több olyan problémával, amelyek kapcsolatban vannak a tudományos lélektannal és az imádkozással.

Külön dicsérettel kell megemlékezni a fordító nagyszerű munkájáról. Ezt a gördülékeny és modern magyar nyelvet éppen mi, unitáriusok tudjuk kellőképpen értékelni, mert nem egyszer volt részünk olyan fordításban, ahol a magyar értelmet elnyomta és zavarta az idegen nyelv szelleme.

Összegezve véleményünket, újból ki kell jelentenünk, hogy büszkéek lehetünk az unitárius szellemnek erre a termékére. Reméljük, hogy egyetlen hittestvérünk sem fosztja meg magát ennek a könyvnek sugalmazó, erősítő és áldásos hatásától.

Dr. Szabó István.

HIREK

KORMANYZÓ URUNK családját ért nagy gyászban őszinte részvétellel osztozik az ország egész népe. A kenderesi családi sírboltban nyugvó kedves halottjuk felé elszáll mindnyájunk imádkozása. Az elköltözöttnek adjon az egy igaz Isten örök üdvösséget, a hátramaradottaknak pedig megnyugvást és vigasztalódást lelkének kegyelme szerint.

RÁDIÓ közvetíti Istentiszteletünket a Koháry-utcai templomból július 21-én, szolgál: **Józsan Miklós** püspöki vikárius; és augusztus hóban 4-én, szolgál: **Barabás István** budapesti lelkész.

KATONAI SZOLGÁLATOT teljesítő híveinket kérjük, hogy tábori postai számukat közöljék, hogy lapunkat továbbra is rendszeresen küldhessük.

A Magyar Vöröskereszt megsegítése ügyében felhívást adott ki dálnokfalvi vitéz **Bartha Károly** honvédelmi miniszter — Erdély szülötte —: „A társadalomnak, az egész nemzetnek kell összefognia, hogy a magyar vöröskeresztet nagy feladata elvégzésére képessé tegye. — Adakozz!

Durugy Ferenc dr. presbiterünket Kormányzó Urunk m. kir. külügyminiszteri miniszteri tanácsosi címmel tüntette ki. Szeretettel köszöntjük.

Bölöni András presbiterünket, **Bölöni Vilmos** kolozsi lelkészünk fiát, június hóban a pécsi egyetemen az államtudományok doktorává avatták. Szeretettel üdvözöljük.

Dr. Nyiredy István magyaróvári gazdasági akadémiai tanár, a budapesti műegyetemen egyetemi m. tanári képesítést szerzett. **Dr. Nyiredy Jenő** egykori gondnokunk fiát szeretettel üdvözöljük.

Ormos Jenő, dr. Ormos Pál főorvos, hódmezővásárhelyi gondnokunk fia, az évvégi országos tanulmányi versenyen megnyerte a földrajzi pályázat első díját, s a ref. Bethlen kollégiumban kitüntetéssel szerezte meg érettségi bizonyítványát. Szeretettel köszöntjük.

Józsan Miklós püspöki vikáriusunk „Négyszáz év emlékezete” c., János Zsigmond fejedelem emlékezetét megörökítő szép ódáját közölte a Pesti Hírlap július 7-i, vasárnapi száma. Az ódát egyházunk emlékűnépelyén az ősz folyamán is szíves lesz felolvasni, s akkor lapunkban is közölni fogjuk.

Rádióelőadást tartott július 7-én este **Botár Imre** ny. tanár, egyházi tanácsosunk „**János Zsigmond királyról**”, születése négyszázados évfordulóján.

Hegedűtanítás. Felhívjuk a szülők figyelmét arra, hogy hegedülni tanuló gyermekeik részére Egyházi Zenekarunk kiváló zenepedagógusokat ajánl. Cím: V. Koháry-utca 4. Szent-Iványi Sándor lelkész.

János Zsigmond emlékűnépelyt tartottunk júl. 14-én a fiútábor tagjaival. Az Istentiszteleten egyházi beszédében **Ferenc József** lelkész idézte a nagy fejedelem emlékezetét *ifj. Gvidó Béla* tanuló János Zsigmond politikai szereplését értékelő tanulmányt olvasott fel. **Bálint Károly** tanuló pedig felolvasta **Józsan Miklós** püspöki vikárius „Négyszáz év emlékezete” c. ódáját.

Protestáns Könyv címen dr. **Borbély László** szerkesztésében tartalmas emlékkönyv jelent meg, mely az 1939. évi protestáns napokon elhangzott beszédeket és előadásokat gyűjti egybe. Az érdekes gyűjteményes munkához dr. **Tasnádi Nagy András**, a Bethlen Gábor Szövetség elnöke, írt előszót.

Az iskolai év befejeztével tanulóinknak körlevelet küldöttünk, melyben egyházunkhoz való ragaszkodásra hívtuk fel figyelmüket. A buzdító írást dr. **Csiki Gábor** missziói lelkész írta.

VIDÉK

Ötven esztendővel ezelőtt, 1890 július hó 6-án iktatták be **Józsan Miklós** püspöki vikáriusunkat a polgárdi-i gyülekezet lelkészi állásába. Az emlékezetes évforduló alkalmából szeretettel köszöntjük.

A **Leánytábor** július hó 22-én indul Magyarokútra. Gyülekezés délben 12 órakor a Koháry-utca-ban. Táborvezető: **Szent-Iványi Sándor** lelkész.

Perczelné Kozma Flóra Leányegyletünk **Varga Istvánné** vezetésével aug. 10-én kezdi meg magyarokúti táborozását.

Magyarkúton augusztus 20-tól kezdődően *egyéni nyaralókat* is szeretettel várunk. Részletekről a lelkészi iroda ad felvilágosítást. Olesó árak.

A magyarkúti gyermeknyaraló tábor első csoportjában 18, a másodikban 26 fiatal unitárius nyaralt, közöttük a budapesti és pestvidéki gyermekek mellett: Füzesgyarmat, Kassa, Szolnok, Kecskemét, Békés, Debrecen és Balassagyarmat unitárius fiataljai is velünk voltak.

A **tordai országgyűlésről** készült levelezőlapokat 10 fillérért

árusítjuk a konferencia javára. Ugyanerre a célra kapható még *firtosi József* Dezső: Ünnepek délután Székelyföldön c. levelezőlap 10 fillérért, Szentábrahám pihe-nő, irredenta és cserkész levelezőlapok 5 fillérért. Kapható *Ujvári Lászlónál*, az Unitárius Konferenciás Tábor pénztárosánál Istentisztelet után.

ERDÉLY

Benezédi Pál, kolozsvári kollégiumunk vallásstanára, az egyháztörténeti szakcsoportból teológiai tanári vizsgát tett. Eredményes munkásságú, komoly felkészültségű új teol. m. tanárunkat szeretettel üdvözöljük, s további munkájára Isten gazdag áldását kérjük.

KÜLFÖLD

A svájci protestáns egyházak szövetsége ezévi közgyűlésén elhatározta az egyházak ökuménikus tanácsához való csatlakozását azzal a feltétellel, hogy *tanbeli szabadságuk megmarad, tehát dogmatikai tételek nélkül, közvetlenül az Írásra támaszkodnak.* Voltak tagjai a közgyűlésnek, akik nem tartották időszerűnek eme csatlakozást; azonban az a meggyőződés lett úrrá, hogy sohasem volt annyira szükség az egyházak egységének hangsúlyozására, mint éppen ma.

Benedek Gyula, aki az angliai Manchester városban levő Unitarian Collegeben folytatja tanulmányait, üdvözli ismerőseit, mert a háború miatt külön levélben nem írhat mindenkinek.

ANYAKÖNYVÜNK

A budapesti unitárius egyházközség anyakönyvi adatai 1940 június haváról. *Kereszteltük:* Geröcs Ilona Pál fiát jún. 16-án Dunapatajon, Lengyel József tszéki főtiszt és Tóthpál Anna József Elemér fiát jún. 23-án, Gaicsályi Ferenc községi jegyző és Greiner Erzsébet Pál fiát jún. 23-án Tolesván, Liszt Artur és Biró Berta Judit Veronika leányát jún. 25-én. — *Eskettük:* Muhr Ottmár tisztviselő és Sükösd Juditot jún. 8-án. *Temettük:* Német Gézát jún. 8-án és Fekete Ferenc állampénztári tanácsost jún. 9-én.

Kozma Ferenc m. kir. főhadnagy és **Szigeti Éva** jún. 1-én a Ludovika Akadémia protestáns kápolnájában házasságot kötöttek s egyházi áldásban **Szent-Iványi Sándor** lelkész részesítette őket. Szeretettel üdvözöljük.

RÓLUNK—MÁSOK

Filmek az unitáriusokról, — nevük megemlézése nélkül.

Képek az erdélyi magyarokról c. oktatófilmet pergetem földrajz órán. Első része a bánfihunyadi dalárdák hangversenyével, második része a tordai hasadéokban épült turistaház felavatásával, harmadik rész Torockóval foglalkozik. Mindenütt magyarok ... magyarok. Magyarázom a képeket, talán több szívvel, mint szóval. Kis hallgatóim ajkán sóhajok, a szemekben könnyek.

A torockói részben díszes lovas bandérium épen amerikai vendéget vár. (Unitárius lelkeszt!) A fogadó bizottság élén Dr. Boros György akkori püspökünk több palástos unitárius lelkésszel, a hivatalos egyház kiküldöttével. A gépkocsin érkező vendég fogadása, szónoklatok, virágcsokor, ünneplő torockóiak gyönyörű viseletükben, majd az unitárius templom kívülről és belülről, amint az ünneplők sokasága s maga a vendég is a padokban ül. Egy hamisítatlan, igazi unitárius, erdélyi kép anélkül, hogy a felírások szövegében csak egyetlen egyszer is előfordulna ez a szó: unitárius. S nem is tudják szerte ebben az országban sehol — hol ezt a filmet vetítik —, hogy ezek a torockóiak unitáriusok, csak ha komoly és alapos szaktudással felkészült, vagy épen unitárius az előadó tanár.

Már másodízben láttam Torockóval kapcsolatos filmet s mind a két alkalommal az unitáriusok agyonhallgatásával. A Torockói menyasszonyban is pl. a tanító köszöntésében nem a mi köszöntésünket kellett hallani, a tanterem falának és az imakönyv fedelének felekezeti jelekkel való díszítésén más felekezet jeleit kellett látnunk, ahelyett, hogy Torockó ősrégi unitarizmusát csak egyetlen megfelelő szövegben vagy szóban is érintette volna a film.

Hát hiába írta Jókai Torockóról, Torockón az Egy az Isten c. regényét? Feltesszük hát a kérdést: hogy lehetne ezen segíteni, illetve ezeknek az elevenig bántó mellőzéseknek elejét venni?

József Dezső.

Istentiszteleti sorrend 1940. aug. hóban.

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végző
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	R 4, 11	d. e. 9.	Barabás István
" "	18, 20	" "	Barabás István
" "	25	" "	Barabás István
IX, Högges Rndre-u. 3. (Misszióház) (Rákos-utca)	4, 11	d. e. 10	Ferencz József
" "	18, 20	" "	Ferencz József
" "	25	" "	Ferencz József
B) Körzetekben:			
X., Máv.-telep. Prot. Imaház	4	d. u. 4.	Ferencz József
" " "	18	" "	Szent-Iványi S.
C) Pestkörnyéken:			
Magyarkút			
Unitárius nyaralótelep	4	de. 10	Szent-Iványi S.
Pestszentlőrinc	4, 11	d. e. 11	Pethő István
Unitárius templom . .	18, 20	" "	Pethő István
" "	25	" "	Pethő István
D) Vidéken:			
Debrecen,			
Unitárius templom . .	20	d. e. 10	Szent-Iványi S.
Dunapataj	4, 11	" "	Kereki Gábor
Unitárius templom . .	18, 20	" "	Kereki Gábor
" "	25	" "	Kereki Gábor
Füzesgyarmat,			
Unitárius templom . .	20	d. e. 9	Darkó Béla
Hódmezővásárhely,			
Unitárius templom . .	20	" "	Biró Lajos
Kocsord,			
Unitárius templom . .	20	de. 10	Nagy Sándor
Polgárdi,			
Unitárius templom . .	20	" "	Bartók Géza

Koháry-utcai templomunkban szept. hó 15-ig csak délelőtt 9 órakor tartunk istentiszteletet.

UNITÁRIUS KÖNYVTÁR ÉS IRATMISSZIÓ

V., KOHÁRY-U. 4. I. E. 8.

nyitva kedden d. e. 10—1, esütörtökön délután 4—6 és vasárnap délelőtt 10—1/2 órák között.

Ima és énekeskönyvek, tankönyvek.

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő és kiadó: Ferencz József
Társszerkesztő: Szent-Iványi Sándor

Szerkesztőség és kiadóhivatal

Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 117-529.

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj egy évre 4—P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség

A lap elfogadása előfizetésre kötelez.

Utánaküldés kizárva!

Uj cím: